

УДК: 016:050(497.11)"1926/1928"(049.32)

016:930.85(497.11)"1926/1928"(049.32)

DOI: 10.55302/PS24222121k

**У РИТМУ ПРОШЛОСТИ. КУЛТУРНИ ДОМЕТИ КРАЉЕВИНЕ
СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА**

(Бојан Ђорђевић, *Letopis kulturnog života Краљевине Срба,
Хрватца и Словенаца: 1926–1928*. Београд: Институт за књижевност
и уметност, 2023, 660 стр.)

Лариса Костић

Институт за књижевност и уметност, Београд
larisa.kostic@ikum.org.rs

**IN THE RHYTHM OF THE PAST. THE CULTURAL RANGE OF
THE KINGDOM OF SLOVENES, CROATS AND SERBS**

(Bojan Đorđević, *Letopis kulturnog života Kraljevine Srba, Hrvata i
Slovenaca: 1926–1928*. Beograd: Institut za književnost i umetnost,
2023, 660 str.)

Larisa Kostić

Institute for Literature and Arts, Belgrade

Најновија монографска студија Бојана Ђорђевића објављена је као 37. том у оквиру едиције „Историја српске књижевне периодике“, чиме се придружује низу релевантних књижевних и историографских истраживања часописа и новина. Овим издавачким подухватом наставља се традиција континуираног и вишедеценијског проучавања књижевне и културне историје у Институту за књижевност и уметност. Аутор је својим ранијим књижевноисторијским и библиографским доприносима већ значајно обогатио поменути едицију, која се од 1988. године развија у оквиру институтског пројекта, а данас одељења посвећеног проучавању српске периодике. Ова едиција истиче се не само по ауторским научним монографијама и опсежним зборницима радова, већ и по детаљно обрађеним референтним студијама које пружају аутентичну реконструкцију књижевног и културног

живота кроз странице периодике, представљајући централно место за окупљање и презентацију истраживачких резултата.

Претходни библиографски доприноси и научни резултати Бојана Ђорђевића у форми капиталних референтних дела обухватили су периоде од 1915. до 1918. године и од 1941. до 1944. године. Ове библиографије осветљавају књижевне и културне догађаје два ратна периода, пружајући увид у тадашње књижевне трендове, културне манифестације и друштвене динамике. На примеру библиографије која обухвата период од 1915. до 1918. године, а коју је Ђорђевић припремио у коауторству са Драганом Грујић и Горданом Ђоковић, могуће је анализирати учешће периодичких листова попут *Правде*, *Београдских новина*, али и других, не мање важних ратних српских листова који су штампани у Солуну и на Крфу. Друга библиографија Бојана Ђорђевића, која покрива период од 1941. до 1944. године, пружа увид у културна и књижевна збивања током Другог светског рата у окупираној Србији.¹ Проучавање ових извора омогућава нам да истражимо како су се књижевност, уметност, музика и филм развијали у околностима рата и како су се књижевници и уметници носили са политичким и друштвеним притисцима. Поменуте библиографије су драгоцене и јединствени истраживачки алати који истраживачима умногоме олакшавају да прате развој културних прилика и идеолошких тенденција у двоструко окупираној Србији.

У поређењу са претходним издањима летописа објављених у оквиру „Историје српске књижевне периодике“, која су обухватила период од 1904.² до 1925. године, ново издање Бојана Ђорђевића у којем пописује чланке из три најважнија дневна листа – *Политика*, *Правда*, *Време* – доноси значајне иновације у спроведеној методологији и новоуспостављеној структури. Једна од кључних иновација у овом летопису је прелазак са хронолошког на структурални приступ организацији пописаних чланака,

¹ Пописани су чланци листова *Ново време*, *Обнова*, *Наша борба*, *Српски народ* и *Просветни гласник*, како предратни наслови нису штампани током периода окупације.

² Као почетна и прва гранична година за проучавања у оквиру овог серијског издања одабрана је година оснивања *Политике* и *Правде*.

односно библиографских јединица. У претходно објављеним библиографијама, чланци су били класификовани искључиво хронолошки на збирном нивоу свих наслова новина и часописа који су библиографијом били обухваћени. Већ у својим претходним летописима из ратних година, аутор је применио нови организациони приступ који омогућава боље разумевање специфичних културних и уметничких феномена тог времена, као и њихово смештање у одговарајући политички, друштвени и идеолошки контекст. Додатно, на овај начин се читаоцу омогућује увид у специфичну уредничку политику сваког појединачног листа у том периоду, што отвара нове перспективе за истраживање културног и уметничког живота у то време.

У посматраном периоду примећује се све чешће присуство новинских чланака који заступају извештавање са културне сцене. Број библиографских јединица за период од само три године (8.307) упућује на пораст интереса јавности за културни живот, као и на усмеравање медија ка детаљнијем и стручнијем извештавању о култури и уметности. Поред стандардних тема као што су књижевни прикази и уметничке критике, новински чланци све више истражују различите културне догађаје и активности институција. Примећује се пораст интересовања за теме које су раније биле занемарене, попут сукоба међу књижевницима и уметницима, често резултирајући судским процесима. Такође, примећује се пораст интересовања за уметничке форме које су раније биле тривијализоване, као што су фотографија, карикатура и оперета. Посебно је значајан пораст интересовања за чланке о филму, који рапидно стиче популарност, док се у неким случајевима већ сматра уметничким изразом.

У *Лейџојису* аутор пружа осврт на кључне еволутивне процесе у српској периодици, истражујући развој жанрова и промене које су условиле владајуће културне парадигме. Његово истраживање представља резултат дугогодишњег искуства и експертине у области књижевне историографије. Монографија је структурисана на начин који омогућава систематски преглед периода од 1926. до 1928. године. Аутор је детаљно документовао догађаје и феномене културног живота путем подела према годиштима и дневним листовима. *Лейџојис културног живота*

Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца: 1926–1928. организационо је подељен је у три основна дела: детаљна уводна библиографска студија, средишњи део летописа (библиографија) и опсежан индекс имена. Чланци су пописани хронолошки, са сваком годином као основним компасним елементом за лакше сналажење, читање и претраживање чланака, док су унутар сваке године издвојена посебне тематске целине из три поменута кључна дневна листа: *Полиџика, Правда и Време*. Свака од ових целина додатно је подељена на подтеме које обухватају различите аспекте културног живота. Оваква организација библиографских јединица омогућава систематичан приступ и детаљно истраживање релевантних тема из анализираниог периода.

Уводне напомене пружају значајан увид у истраживачке напоре који су претходили изради овог летописа, али и у шире токове развоја периодике на српском и југословенском простору. Кроз синтезу кључних еволутивних процеса у штампи, као и промена у жанровској разноврсности, аутор нас уводи у комплексну панораму културних и уметничких дешавања током три године. Уводна анализа показује да су методолошке иновације овог летописа плод темељног истраживања и дубоког познавања књижевне историје. Аутор у уводу поставља основни контекст и оквир истраживања, истичући значај периода између 1926. и 1928. године за разумевање културних, књижевних и уметничких токова у припремним југословенским годинама. Циљ истраживања је пружање свеобухватног прегледа кључних еволутивних процеса у периодици, као и анализа промена у развоју књижевних жанрова и културних манифестација. Ова анализа отвара пут ка дубљем разумевању културних и уметничких трендова тог периода, истичући важност контекста у којем су настајали чланци.

Библиографија, као средишњи и најважнији део референтне монографије, састоји се од 8.307 јединица које су акрибично и темељно пописане. Чланци су најпре сортирани хронолошки, према годинама, а затим на основу извора / наслова часописа. Додатна класификација чланака реализована је према предметним целинама и рубрикама (Општи део, Књижевност, Сценске уметности (позориште, опера и балет), Музички живот, Ликовни

живот, Филм). Ђорђевић у уводним напоменама наглашава још једно одступање и иновацију у односу на претходне летописе и библиографије објављене у овој едицији, а које се тиче предметне целине којој је требало припојити чланке из области опере и балета. Раније библиографије су показивале несигурност и недоследност у класификацији јединица о овим уметностима, сврставајући их у област музичког живота, док су понекад биле укључене и у област позоришта. Из тог разлога, аутор је одлучио да генерише нову целину под називом „Сценске уметности“ како би тада све заступљенији и опера и балет у Србији добили своје равноправно место међу пописаним чланцима.

Аутор користи мултидисциплинарни приступ истраживању, комбинујући методологију књижевне историографије, библиографије и културологије. Подаци су прикупљени анализом архивске грађе, периодичних извора и релевантне литературе. Важан део методологије представља и анотација сваког чланка, што омогућава детаљније разумевање садржаја и контекста. Анотације су приложене и прилагођене тако да пруже подробније објашњење на оним местима где је то неопходно ради бољег разумевања неког културног феномена или извора чланка. Библиографија је састављена поступком *de visu*, а библиографски опис је урађен према међународном стандарду ISBD(CP). Библиографске јединице су идентификоване и наведене језиком и писмом чланака.

У складу са смерницама и стандардима израде референтне студије, аутор је пружио сву неопходну научну апаратуру како би библиографија била потпуна и заокружена. На крају књиге налазимо студиозан и свеобухватан индекс имена. У овом делу, аутор је пажљиво истражио и пописао имена аутора свих чланака који се налазе у анализираним листовима, као и личности о којима се пише у тим текстовима. Идентификација великог броја аутора кратких прича и фелтона, који нису (адекватно) представљени у књижевним изворима услед изузетно честе употребе псеудонима, одувек је представљала изазов за састављача библиографије. У том смислу, при састављању библиографије, увек је пожељно разрешавање иницијала, непотпуних имена, псеудонима, додавање средњег слова код аутора са истим именом

и презименом, као и утврђивање осталих елемената неопходних за потпуну идентификацију аутора, чему је аутор успешно допринео.

Стандардизовани библиографски опис, по којем су састављене све јединице, прописује јединствене идентификационе елементе, утврђује њихов редослед и начин преузимања, прецизира изворе података и систем симбола који им претходе, одређује њихово значење. Овако усклађен опис омогућава размену библиографских информација у националним и међународним оквирима ради остваривања јединственог библиотечко-информационог система. Систематска класификација ових јединица пружиће свеобухватан хронолошки преглед различитих појава тадашње националне културе и политичких догађаја.

Нови *Лейбиџ* Бојана Ђорђевића није само сувопарна збирка података о културном животу Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у периоду од 1926. до 1928. године, већ представља студиозан приказ кључних еволутивних процеса тога доба. Кроз систематско истраживање периодике, Ђорђевић открива како су културни и уметнички токови били обликовани политичким превирањима тог времена. Нарочито је важно посматрати овај период у контексту политичке трансформације која је уследила 1929. године, оснивањем Краљевине Југославије. Ова студија истиче значај културних и уметничких тенденција као припреме за кључне политичке промене, пружајући тако дубље разумевање сложених културних динамика тога доба.

Као допринос библиографској дисциплини и истраживањима српске и југословенске књижевности и уметности у међуратном периоду, *Лейбиџ* наставља рад на досадашњим истраживањима књижевности и културе, фокусирајући се на праћење и анализу периодике, осветљавајући нове аспекте књижевне и културне баштине и усмеравајући пажњу на сагласност са савременим истраживачким потребама и интересима. Његова референтна природа служи као основа за даља истраживања у различитим друштвеним и хуманистичким дисциплинама, укључујући студије историје, књижевности, филма, позоришне и драмске уметности, културологије. Обим и прецизност *Лейбиџа* пружају

импресиван и вредан извор информација који ће бити од интереса за истраживаче и студенте широм академске заједнице.